

Laicizarea. Ateismul

Religia în contemporaneitate

Religia există în toate societățile cunoscute, deși credințele religioase și practicile variază de la o cultură la alta. Toate religiile implică un set de simboluri care presupun sentimente de venerație legate de ritualuri practice de o comunitate de credincioși.

Abordările sociologice ale religiei au fost cel mai influențate de ideile celor trei gânditori „clasici”: Marx, Durkheim, Weber. Toți aceștia au considerat că religia este într-un mod fundamental o iluzie. Ei au crezut că „lumea de apoi” pe care o creează religia este de fapt lumea noastră, distorsionată văzută prin prisma simbolului religios. Pentru Marx religia conține un puternic element ideologic: ea oferă justificare pentru inegalitățile de avere și putere existente în societate. Pentru Durkheim, religia este importantă datorită funcției de coeziune pe care o îndeplinește, în special prin aceea că asigură faptul că oamenii se întâlnesc cu regularitate pentru a-și afirma credințele și valorile comune. Pentru Weber, religia este importantă datorită rolului pe care îl joacă în schimbarea socială, mai ales în dezvoltarea capitalismului modern.

Manifestarea unei entități religioase într-un spațiu cât mai larg de subiecți, pe cât este de frumoasă și de interesantă, pe atât este de greu realizabilă, de vreme ce imaginea actuală a Europei pare a se caracteriza printr-o fragmentare din ce în ce mai accentuată în ceea ce privește sentimentul religios. Fără îndoială că diversitatea culturală poate susține creația și, implicit, apariția unor lucrări valoroase în toate domeniile, însă acest lucru nu este valabil și în cazul religiei.

Tocmai de aceea, ideea de europenizare a culturii constituie o mare provocare întrucât, în măsura în care ar fi realizabilă, ar duce la contopirea sau chiar la pierderea particularului în universal, la dispariția specificului care dă culoare vieții. Cu atât mai dificilă este problema în

ceea ce privește situația religiei. Lucruri care dăinuie de secole, greu poți să le schimbi sau chiar nu te poți atinge de ele, date fiind situațiile sociale și politice existente.

Creștinismul înseamnă Iisus, în care creștinii îl recunosc pe Hristos, adică pe Mesia, Uns al Duhului Sfânt, Cuvântul lui Dumnezeu întrupat, Dumnezeu însuși care a luat trup.

O prima inovație constă în a lua în considerare religiozitatea ca producție socială, în cadrul unei abordări istorice a mișcării societății globale. La Marx și Engels, de exemplu, acest demers se prezintă sub două aspecte principale. Încă de la primele lor opere, religia este concepută ca o compensare fantastică a necazurilor, „expresie a unei disperări reale” și „protest” împotriva acestei disperări. Tot Engels spune că „religia, din motive istoric explicabile, este în același timp principiu organizator al vieții sociale, fundament al legitimității puterii și mod exclusiv de reprezentare a lumii”. Orice protest social sau politic se prezintă într-o limbă religioasă.

Ateismul neagă existența lui Dumnezeu, considerat produsul imaginației omului. Această concepție apare de-a lungul timpului în diferite sisteme sau curente filozofice care resping existența unui Dumnezeu personal și susțin că atributele lui Dumnezeu sunt proiecția idealurilor omului care dorește să fie atotputernic, atotștiutor și veșnic; minunile sunt fenomene naturale sau construcții intelectuale ale omului, care încearcă să își explice diferite fenomene.

Ateismul se poate manifesta în diferite moduri: aprecierea exagerată a aspectelor materiale ale vieții în defavoarea celor spirituale, negarea nevoii ajutorului lui Dumnezeu în viața omului, neacceptarea manifestării vieții religioase a comunităților, respingerea oricăror fenomene de educație religioasă, revolta față de sfințenie. Ateismul a fost susținut de regimurile politice comuniste și nu trebuie confundat cu agnosticismul, concepție care susține imposibilitatea cunoașterii lui Dumnezeu.

Religia, în sine, nu devine o întrebare sau o problemă decât din momentul când este posibil ateismul care lansează, fără să vrea, cele mai multe întrebări, fără a pretinde că poate furniza tot atâtea răspunsuri.

Primele încercări ale lui Weber nu prea au avut cu ce să fie înlocuite până nu de mult, fără îndoială din cauza că ele se confruntau cu coexistența unor puncte de vedere presupuse antagoniste, credința și ateismul.

Ateismul lui Marx a fost fără îndoială cel mai celebru și totodată cel mai eficient. Nimeni nu contestă că religia a jucat acest rol, că îl joacă și că îl va juca și în viitor. Pe scurt religia prosperă în condiții de sărăcie și ignoranță.

Să analizăm ateismul lui Freud : „Ideile religioase care se pretind dogme, nu sunt o rămășiță a experienței sau rezultatul final al reflexiei; ele sunt iluzii, împlinirea celor mai străvechi, celor mai puternice, celor mai presante dorințe ale omenirii; secretul forței lor este forța acestor dorințe”. În opinia lui, Dumnezeu este „un tată mai autoritar”.

Nietzsche nu este sigur că ateismul este eticheta care i se potrivește cel mai bine, așa cum nici strigătul „Dumnezeu a murit”, nu înseamnă că el nu există. În furia sa anticreștină, el este fără îndoială unul dintre puținii filosofi care au acordat atâta importanță religiei, în general, și creștinismului, în particular.

Laicizarea desemnează procesul prin care religia își pierde influența asupra diferitelor sfere ale vieții sociale. Laicizarea prezintă un număr de aspecte și de dimensiuni. Unul dintre acestea se referă la numărul de membri ai organizațiilor religioase- câți oameni aparțin unei biserici sau altor instituții religioase sau frecventează activ slujbele sau alte ceremonii. Cu excepția statelor unite, țările industrializate au suferit toate o laicizare considerabilă. Structura declinului religios remarcat în Marea Britanie se regăsește în cea mai mare parte a Europei Occidentale, inclusiv în țările catolice, cum ar fi Franța sau Italia.

O a doua dimensiune a laicizării se referă la măsura în care bisericile și alte organizații religioase își mențin influența socială, averea și prestigiul. În vremurile trecute, organizațiile religioase puteau deține o influență considerabilă asupra guvernelor și a agențiilor sociale și impuneau un mare respect comunității.

Chiar dacă ne limităm doar la acest secol, observăm că organizațiile religioase au pierdut progresiv și mult din influența politică și socială deținută anterior, iar această tendință se remarcă în lumea întreagă, deși există unele excepții. Liderii bisericilor nu se mai pot aștepta să dețină automat influența asupra celor puternici. În timp ce unele biserici recunoscute rămân la fel de bogate, după orice standarde, situația materială a multor organizații religioase de lungă durată este nesigură. Biserici și temple sunt închise sau cad în ruină.

Cea de-a treia dimensiune a laicizării se referă la credințe și valori. Putem numi această dimensiune religiozitate. În mod evident, măsura în care oamenii frecventează biserica și gradul de influență socială nu sunt cu predilecție o expresie directă a păstrării credințelor și idealurilor. Multă lume cu credințe religioase nu participă cu regularitate la slujbele religioase sau la ceremoniile publice; obișnuința frecventării sau a participării, pe de altă parte, nu implică întotdeauna existența unor convingeri religioase puternice—oamenii pot merge la biserică din obicei sau pentru că asta se așteaptă ca ei să facă în cadrul comunității.

Ca și în cazul celorlalte dimensiuni ale laicizării, avem nevoie de o înțelegere precisă a trecutului, pentru a vedea cât de departe a ajuns declinul religiozității azi. În multe societăți tradiționale, inclusiv în Europa medievală, atașamentul față de credințele religioase era mai puțin important în viața obișnuită decât s-ar putea crede. De exemplu, cercetările asupra istoriei Angliei arată că în rândul oamenilor obișnuiți era comun un ușor atașament față de convingerile religioase. Sceptici religioși, se pare, s-au găsit în majoritatea culturilor, mai ales în societățile tradiționale mari.

Dar nu este nicio îndoială că menținerea de idei religioase, astăzi este mai scăzută decât era cazul în lumea tradițională. Majoritatea dintre noi pur și simplu nu mai simțim mediul nostru înconjurător ca fiind pătruns de entități divine sau spirituale. Unele dintre tensiunile ale contemporaneității, cum ar fi acelea care afectează Israelul și țările dinprejur, derivă în principal, sau într-o oarecare măsură, din diferențe religioase. Dar majoritatea conflictelor și a războaielor sunt actualmente mai mult de natură laică, datorate unor crezuri politice divergente sau interese materiale.

Influența religiei a scăzut în fiecare dintre cele trei dimensiuni ale laicizării. Probabil că decăderea religiei a durat mai mult decât anticipaseră autorii secolului al XIX-lea. O asemenea concluzie ar putea fi discutabilă. Gândirea raționalistă modernă și perspectiva religioasă coexistă într-o stare de tensiune incomodă. O perspectivă raționalistă a cucerit multe aspecte ale existenței noastre, iar puterea ei nu pare să slabească în viitorul apropiat. Cu toate acestea, vor exista cu siguranță reacții împotriva raționalismului ce vor duce la perioade de renaștere religioasă. Există probabil puțini oameni în lume care să nu fi fost vreodată atinși de sentimente religioase, iar știința și gândirea raționalistă nu pot răspunde în fața unor asemenea întrebări fundamentale cum ar fi scopul vieții în general, probleme care s-au aflat dintotdeauna în interiorul religiei.

În concluzie, măsurarea nivelului laicizării este dificilă, deoarece sunt implicate mai multe dimensiuni ale credinței. Dacă influența religiei a scăzut fără îndoială, se poate afirma cu hotărâre că ea nu se află în pragul dispariției, continuând să unească, dar și să despartă oamenii în lumea modernă. Religiile pot acționa în societate atât ca forțe conservatoare, cât și revoluționare.

Bibliografie:

1. Giddens, Anthony, *Sociologie*, Editura All, București;
2. Ferreol, Gilles, *Dicționar de Sociologie*;
3. Gaudin, Philippe, *Marile Religii*, Editura Orizonturi, București;
4. Huntington, Samuel, *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale*, Editura Antet